

ROKODELSKI PRIROČNIK

UMETNOST ROČNEGA ŠIVA

Izdelava usnjene galanterije kot dostopne
in trajnostne rokodelske prakse

MARTINA KVAS

junij 2026

KAZALO

Vsebina priročnika

01	Uvod.....	1
02	Učni cilji programa	2
03	Kompetence udeležencev	3
04	Metodologija poučevanja.....	4
05	Kaj je sedlarski šiv	5
06	Lastnosti in vrste usnja kot materiala	7
07	Orodje za ročno šivanje usnja.....	9
08	Priprava delovnega mesta.....	10
09	Sukanci in igle	11
10	Označevanje linije šiva.....	12
11	Razmik šiva in vrste prebijačev / luknjačev	13
12	Lepljenje usnja pred šivanjem.....	15
13	Prebijanje lukenj	17
14	Tehnika sedlarskega šiva – osnovni postopek.....	18
15	Zaključevanje šiva.....	21
16	Obdelava robov usnja.....	22
17	Okovje pri usnjenih izdelkih	23
18	Najpogostejše napake in kako jih odpravimo	24
19	Varnost pri delu	25
20	Kvalitetni standardi izdelka	26
21	Trajnostni vidik.....	27
22	Pregled modulov izdelave izdelkov	28
23	Zaključek.....	29

P O G L A V J E

01

UVOD

TA SKRIPTA JE namenjena udeležencem praktičnega usposabljanja ročnega šivanja usnja s tehniko sedlarskega šiva.

Sedlarski šiv je ena najbolj trpežnih in estetsko dovršenih tehnik ročnega šivanja usnja. Uporablja se pri izdelavi kakovostnih usnjenih izdelkov, kot so denarnice, torbice, etuiji, nahrbtniki in ostali uporabi usnjeni izdelki.

V PROGRAMU BOMO UPORABLJALI IZKLJUČNO

- naravno usnje
- ročno orodje
- tradicionalno tehniko sedlarskega šiva
- kovinsko okovje

Znanje bomo nadgrajevali po modulih – od enostavnih izdelkov do zahtevnejših projektov.

P O G L A V J E

02

UČNI CILJI PROGRAMA

UDELEŽENCI BODO PO ZAKLJUČKU USPOSABLJANJA

- razumeli lastnosti in vrste usnja
- znali pripraviti delovno mesto in material
- obvladali osnovno in napredno ročno orodje
- izvedli profesionalni sedlarski šiv
- izdelali osnovne in zahtevnejše usnjene izdelke
- razumeli osnovne konstrukcijske principe galanterije
- razvili natančnost in rokodelsko disciplino

P O G L A V J E

03

KOMPETENCE UDELEŽENCEV

UDELEŽENEC RAZVIJE

- ročne spretnosti v usnjarstvu
- tehnično natančnost in doslednost
- razumevanje materialov in konstrukcije izdelkov
- sposobnost načrtovanja izdelka
- varno uporabo orodij
- osnovno rokodelsko podjetniško razmišljanje

P O G L A V J E

04

METODOLOGIJA POUČEVANJA

PROGRAM TEMELJI NA

- demonstraciji postopkov
- vodenem praktičnem delu
- individualnem ponavljanju tehnik
- postopnem stopnjevanju zahtevnosti
- učenju skozi izdelavo realnih izdelkov

P O G L A V J E

05

KAJ JE SEDLARSKI ŠIV

KLJUČNE ZNAČILNOSTI

- dve igli in ena nit
- vsak vbod je neodvisen
- visoka mehanska trdnost
- estetska simetrija šiva
- odpornost na razparanje
- če se nit poškoduje, se poškoduje le en segment šiva

Od kod izvira in kaj vključuje?

Sedlarski šiv izvira iz tradicionalne sedlarske obrti in je danes standard v profesionalni usnjarski galanteriji.

Pomembno je vedeti, da se sedlarski šiv najpogosteje uporablja pri izdelavi luksuzne usnjene galanterije. Ta metoda, ki jo cenijo najprestižnejše modne hiše, takoj nakaže visoko kakovost izdelave in natančno umetniško delo.

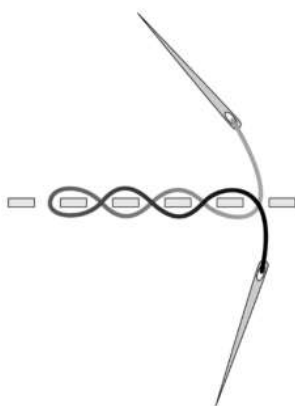
Predstavlja edinstveno strokovno znanje, ki je zgodovinsko povezano z obdelavo usnja.

Sedlarji, ki so bili vajeni ročno izdelovati svojo konjeniško opremo, so prvi popularizirali to metodo. Ta vrsta šivanja daje niti značilen »poševen« videz.

Še danes, kljub tehnološkemu napredku in pojavu šivalnih strojev, trdnost ročnega šiva ostaja neprekosljiva.

Kako je to mogoče?

Za razliko od šivalnih strojev se sedlarski šiv izvaja z dvema iglama in eno samo nitjo. Šiv nastane tako, da na vsak konec niti postavimo eno iglo.

Slika 1 — Sedlarski šiv je tradicionalni način ročnega šivanja usnja z dvema iglama in enim sukancem

Ta podrobnost zagotavlja, da je vsak vbod neodvisen od drugih. To pomeni, da če se nit nekje pretrga, se bo razdrl le tisti specifičen vbod, ostali del šiva pa bo ostal nedotaknjen.

In to še ni vse! Ročno šivanje ima še eno pomembno prednost pred strojno obdelavo. Možno je šivati zelo različne debeline. To pomeni, da lahko hobisti in posamezniki delajo z različnimi debelinami usnja, tudi zelo debelimi, ne da bi morali investirati v drag industrijski šivalni stroj. Produkcija bo morda počasnejša, a vaši izdelki vam bodo hvaležni.

POSEBNOSTI SEDLARSKEGA ŠIVA

- uporabljata se dve igli
- vsaka luknja je prešita z obeh strani
- šiv je izjemno močan
- ob poškodbi ene niti šiv ostane funkcionalen
- estetsko enakomeren videz z obeh strani

P O G L A V J E

06

LASTNOSTI IN VRSTE USNJA KOT MATERIALA

USNJE JE NARAVEN in izjemno trpežen material, ki se pridobiva s strojenjem živalskih kož, kar mu zagotavlja dolgo življenjsko dobo in odpornost na obrabo.

Njegova ključna lastnost je zračnost, saj mikroskopske pore omogočajo kroženje zraka in odvajanje vlage, hkrati pa material nudi dobro toplotno izolacijo.

Z uporabo postane usnje mehkejše in prožnejše, poleg tega pa nekatera usnja razvijejo značilno patino, ki jim daje unikaten videz. Je tudi naravno elastično in se do določene mere prilagodi obliki telesa ali predmeta, kar zagotavlja visoko stopnjo udobja pri uporabi v obutvi ali pohištvu.

GLAVNE VRSTE USNJA GLEDE NA STOPNJO OBDELAVE

1. Polnozrnato usnje, lice (Full-Grain)

To je najvišja kakovost usnja, ki vključuje celotno debelino vrhnjega sloja kože (epidermisa). Površina ni brušena ali polirana, zato so na njej vidne naravne nepravilnosti, kot so brazgotine ali piki žuželk.

— **Lastnosti:** Izjemno trpežno, zračno in sčasoma razvije čudovito patino. Je najdražja vrsta usnja.

2. Vrhnje zrnato usnje, lice (Top-Grain)

To je druga najvišja kakovost. Vrhnji sloj kože je rahlo brušen, da se odstranijo nepravilnosti, nato pa je pogosto dodan umetni premaz za zaščito in lepši videz.

- **Lastnosti:** Je tanjše in bolj prožno od polnozrnatega, vendar manj zračno zaradi zaščitnih nanosov.

3. Korigirano usnje (Corrected Grain)

Gre za usnje, ki ima na površini veliko nepravilnosti, zato jih proizvajalci močno zbrusijo in nato s pomočjo stiskalnic odtisnejo umetni vzorec kože (npr. teksturo krokodila ali klasično usnjeno zrno).

- **Lastnosti:** Manj naraven videz, a zelo enotna površina, ki je odporna na umazanijo.

4. Semiš in nubuk (Suede & Nubuck)

Čeprav sta si na videz podobna (oba sta kosmata), je med njima ključna razlika v tem, kateri del kože je brušen:

- **Nubuk:** Brušena je zunanja stran polnozrnatega usnja. Je zelo trpežen, a žameten na dotik.
- **Semiš (Suede):** Brušena je notranja stran kože ali pa gre za spodnji, razcepljen sloj kože. Je mehkejši, a manj odporen na vlago.

5. Cepljenec (Split Leather)

Ko se debela živalska koža razreže na več plasti, spodnji deli (brez naravnega zrna) postanejo »cepljenec«. To je plast usnja, ki ostane po tem, ko se s surove kože odstrani dragocenejši vrhnji sloj s koreninami dlak. Ker ta del naravno nima gladke površine ali prožnosti vrhnjega zrna, je bolj grob, krhek in občutljiv na vlago.

V industriji ga pogosto močno obdelajo s premazi, da postane korigirano usnje, ali pa ga zbrusijo v semiš, ki je zaradi svoje mehke in kosmate teksture priljubljen za oblačila in modne dodatke.

Uporablja se kot usnje, vendar pa je daleč od trpežnosti pravega usnja.

6. Bondirano usnje (Bonded Leather)

To pravzaprav ni pravo usnje v enem kosu, temveč material, narejen iz mletih ostankov usnja, ki so zmešani z vezivi (lateksom ali poliuretanom) in naneseni na podlago.

- **Lastnosti:** Najcenejša možnost, ki se rada lušči in nima dolge življenjske dobe.

P O G L A V J E

07

ORODJE ZA ROČNO ŠIVANJE USNJA

1. Orodja za rezanje in krojenje

- **Noži za usnje:** Najpogosteje se uporabljajo skalpel, rotacijski rezalnik za ravne linije ali specialni noži s polkrožnim rezilom.
- **Škarje:** Močnejše škarje iz nerjavečega jekla, namenjene rezanju tanjših vrst usnja ali umetnega usnja.
- **Rezalna podloga:** Samocelilna podloga, ki ščiti mizo in rezilo noža.

2. Orodja za luknjanje in označevanje

- **Šila:** Uporabljajo se za prebadanje lukenj pred šivanjem ali za označevanje vzorcev.
- **Luknjači, kladiva:** Klešče z vrtljivo glavo za različne premere lukenj ali udarni luknjači, ki se uporabljajo s kladivom.
- **Vilice za luknjanje:** Orodja z več zobmi, ki hkrati naredijo več enakomernih lukenj za ročno šivanje.
- **Črtniki in ravnila:** Za natančno odmerjanje in zarisovanje linij na usnju.

3. Orodja za šivanje

- **Igle za usnje:** Posebne igle s topo konico.
- **Voskane niti:** Močne sintetične ali naravne niti, premazane z voskom za lažje drsenje in večjo vzdržljivost.
- **Sedlarski stol ali lesena objemka,** ki drži usnje na mestu, da lahko šivamo z obema rokama.

Vsako orodje ima svojo funkcijo in omogoča natančno ter kakovostno izdelavo šiva.

P O G L A V J E

08

PRIPRAVA DELOVNEGA MESTA

PRED ZAČETKOM DELA PRIPRAVIMO

- stabilno delovno površino
- dobro osvetlitev
- zaščitno podlogo
- organizirano razporeditev orodja

UREJENO DELOVNO MESTO OMOGOČA

- večjo natančnost
- večjo varnost
- hitrejše delo

P O G L A V J E

09

SUKANCI IN IGLE

ZA SEDLARSKI ŠIV uporabljamo topo sedlarsko iglo z večjim ušesom. Topo konico uporabljamo zato, ker luknje predhodno pripravimo s prebijači in igla materiala ne prebada, ampak vodi sukanec skozi že pripravljene odprtine.

Uporabljamo povoščene sukance različnih debelin. Odrežite nit v dolžini 3- do 4-kratne dolžine šiva. Če nimate povoskane niti, navadno nit večkrat povlecite čez čebelji vosek. To zagotavlja dolgoživost šiva in lažje drsenje skozi luknje.

Pravilna izbira debeline sukanca je odvisna od razmika med luknjami.

PRIPOROČENE KOMBINACIJE

Razmik šiva	Debelina sukanca
3,0 mm	0,4–0,5 mm
3,25–3,38 mm	0,5 mm
3,85–4,0 mm	0,6 mm
5,0 mm	0,8 mm
6,0 mm ali več	1,0 mm

CILJ JE URAVNOTEŽEN VIDEZ ŠIVA

- sukanec ne sme biti pretanek
- sukanec ne sme zapolniti luknje pretesno

P O G L A V J E

10

OZNAČEVANJE LINIJE ŠIVA

PRED ŠIVANJEM vedno označimo linijo šiva.

UPORABIMO

- šestilo ali utorni označevalnik
- ravnilo
- šilo

PREDNOSTI OZNAČEVANJA

- raven šiv
- enakomerni odmiki od roba
- profesionalen videz izdelka

P O G L A V J E

11

RAZMIK ŠIVA IN VRSTE PREBIJAČEV / LUKNJAČEV

PREBIJAČI DOLOČAJO RAZMIK med luknjami in s tem videz ter trdnost šiva.

VRSTE PREBIJAČEV GLEDE NA ŠTEVILO ROGLJEV

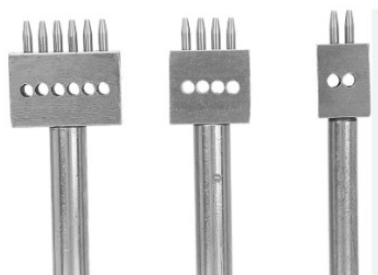
- enojni: za vogale, zavoje in zaključke
- dvojni: kratki ravni odseki
- štirogeljni: daljše ravne linije
- šest- ali večrogeljni: daljši odseki, hitrejše delo

VRSTE PREBIJAČEV GLEDE NA OBLIKO KONIC

- okrogla: robustni šivi (slika 2)
- poševna (French style): eleganten diagonalni videz (slika 4)
- ajdovo zrno (diamond tip): klasičen tradicionalni videz (slika 3)

VRSTE PREBIJAČEV GLEDE NA RAZMAK MED ZOBMI

- prebijači po številkah tako imenovanih SPI (stitches per inch 2,54)
- prebijači po razmiku med rogli v mm

Slika 2 — Prebijači z okroglo konico

Slika 3 — Prebijač z ajdovim zrnom (diamond tip)

Slika 4 — Prebijač s poševno konico (French style)

STANDARDNE VREDNOSTI SPI IN PRIPADAJOČE RAZDALJE

SPI	Razdalja	Uporaba
3 SPI	~8,5 mm	zelo debelo usnje, pasovi, nosilni deli
4 SPI	~6,3 mm	robustni izdelki, torbe, trakovi
5 SPI	~5,0 mm	torbe, etuiji, splošna galanterija
6 SPI	~4,2 mm	univerzalna uporaba, srednje fini izdelki
6,5 SPI	3,85 mm	fina galanterija, denarnice, etuiji, natančni šivi
7 SPI	~3,6 mm	denarnice, manjši izdelki
8 SPI	~3,2–3,4 mm	fina galanterija, zelo pogosta izbira
9 SPI	~2,8 mm	zelo fini šivi, tanko usnje
10 SPI	~2,5 mm	drobni detajli, luksuzni izdelki
12 SPI	~2,1 mm	izjemno fino dekorativno šivanje

P O G L A V J E

12

LEPLJENJE USNJA PRED ŠIVANJEM

PRED ŠIVANJEM JE pogosto priporočljivo začasno zlepiti plasti usnja. Lepilo služi kot pomoč pri natančnem pozicioniranju in preprečuje premikanje med šivanjem.

Uporabimo prožna kontaktna lepila, ki ostanejo prilagodljiva in ne poškodujejo materiala ob prepogibanju.

PREDNOSTI LEPLJENJA

- stabilnost med šivanjem
- natančen in enakomeren potek šiva
- lažje držanje več plasti skupaj

Najpogosteje se uporablja kontaktno lepilo (npr. Neostik Universal), ki se nanese na očiščeno in rahlo pobrušeno površino. Lepilo pustimo nekaj trenutkov, da postane lepljivo, nato plasti previdno spojimo.

Za lažje delo uporabimo posodo, v katero nalijemo lepilo in ga nanašamo s čopičem.

Slika 5 — Posoda za lepilo s čopičem

P O G L A V J E

13

PREBIJANJE LUKENJ

P O S T O P E K

1. označimo linijo
2. poravnamo prebijač
3. udarimo s kladivom
4. nadaljujemo po liniji

P O M E M B N O

- prebijač stoji navpično
- razmik enakomeren
- primerna podlaga

P O G L A V J E

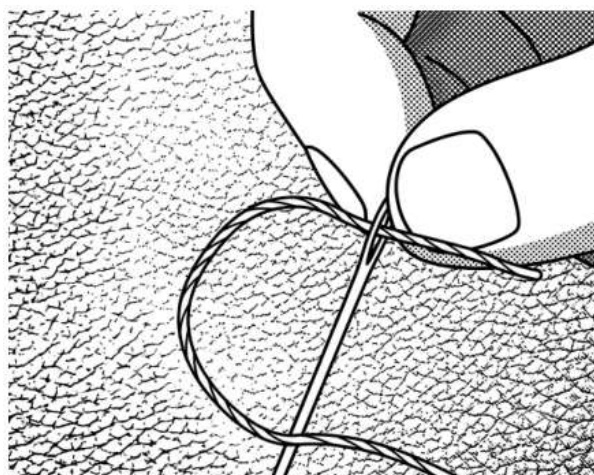
14

TEHNIKA SEDLARSKEGA ŠIVA – OSNOVNI POSTOPEK

NIT NAPELJITE SKOZI uho igle, pustite približno 5 cm konca, nato pa s konico igle prebodite nit (2- do 3-krat). Potegnite daljši konec niti proti ušesu, da ustvarite vozal, ki igle ne bo oviral pri prehodu skozi usnje. Ponovite na drugem koncu niti z drugo iglo.

POSTOPEK

1. določimo dolžino šiva
2. odrežemo dolžino sukanca (dolžina šivanja $\times$ 3)
3. vdanemo niti (glej sliko 6)
4. začnemo šivati v prvi luknji, šivamo k sebi
5. nadaljujemo po zaporedju lukenj (glej slike 7, 8 in 9)

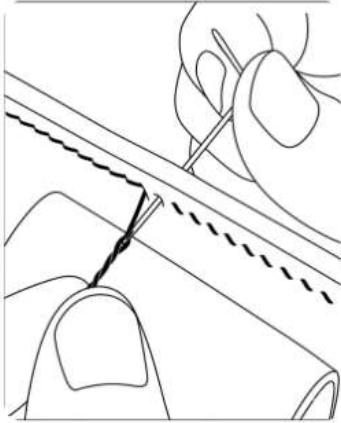
Slika 6 — Vdevanje niti in priprava vozla

POTEK POSAMEZNEGA VBODA

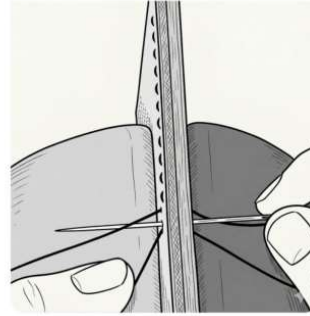
- Levo iglo potisnite skozi luknjo.
- Z desno roko primite to iglo in z obema iglama ustvarite križ (leva igla gre čez desno).
- Desno iglo nato vstavite v isto luknjo za prvo nitjo.
- Z levo roko prevrzite nit čez desno iglo in zategnite obe niti hkrati diagonalno navzven.

POMEMBNO

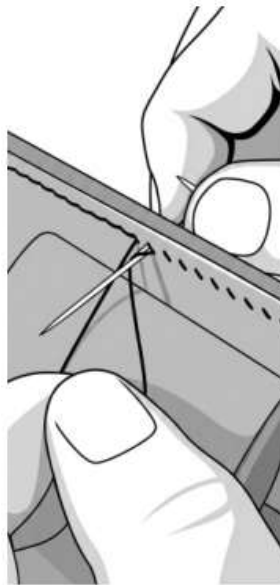
- sukanec enakomerno zategujemo
- šiv vodimo pod enakim kotom
- ritmično in enakomerno delo

Slika 7 — Začetek šiva

Slika 8 — Križanje igel v luknji

Slika 9 — Zategovanje in nadaljevanje po liniji

P O G L A V J E

15

ZAKLJUČEVANJE ŠIVA

ZAKLJUČIMO Z vračanjem po zadnjih luknjah.

- 2-3 povratni vbodi
- odrežemo sukanec
- konec potisnemo v luknjo

Po potrebi utrdimo z rahlim udarcem kladiva.

P O G L A V J E

16

OBDELAVA ROBOV USNJA

OBDELAVA ROBOV

1. poravnava (raven rez, če je potrebno)
2. brušenje
3. vlaženje ali barvanje
4. glajenje
5. nanos zaščite (vosek, barva) lahko večkrat

DOBRO OBDELANI ROBOVI

- izboljšajo videz
- povečajo trajnost
- izboljšajo občutek

P O G L A V J E

17

OKOVJE PRI USNJENIH IZDELKIH

NAJPOGOSTEJŠE VRSTE OKOVJA

Neti, zakovice, gumbi na pritisk, zaponke, D-obročki, magnetna zapirala in karabini.

OKOVJE OMOGOČA

- funkcionalnost
- večjo trdnost
- estetski videz

P O G L A V J E

18

NAJPOGOSTEJŠE NAPAKE IN KAKO JIH ODPRAVIMO

Napaka	Rešitev
neenakomeren razmak lukenj	natančno označevanje
nezadostno obdelan rob	ponovi postopek
neenakomeren šiv	enakomerno zategovanje
premikanje plasti	pravilno lepljenje

P O G L A V J E

19

VARNOST PRI DELU

UPOŠTEVAMO

- pravilno držanje noža
- varno uporabo kladiva
- organizirano delovno površino
- varno shranjevanje igel

Vedno delamo zbrano in natančno.

P O G L A V J E

20

KVALITETNI STANDARDI IZDELKA

IZDELEK MORA

- imeti enakomeren šiv
- imeti simetrične robove
- biti konstrukcijsko stabilen
- imeti čisto obdelane površine

P O G L A V J E

21

TRAJNOSTNI VIDIK

PROGRAM TEMELJI NA NAČELIH TRAJNOSTI

- naravni materiali
- dolgotrajni izdelki
- zmanjševanje odpadkov
- ročna izdelava brez industrijske porabe energije
- lokalno rokodelsko znanje

P O G L A V J E

22

PREGLED MODULOV IZDELAVE IZDELKOV

PROGRAM IMA ŠTIRI module, od osnovnih tehnik do zahtevnejših izdelkov.

Modul 1 – Etui za ključe, drobižnica

Spoznavanje usnja, označevanje šiva, prebijači, osnovni sedlarski šiv, zaključevanje, obdelava robov.

Modul 2 – Enostavna denarnica

Več plasti usnja, izbira razmika šiva, kontaktno lepilo, utrjevanje šiva, obdelava robov.

Modul 3 – Pokrov torbice

Načrtovanje sestavljanja, različno okovje, prebijanje skozi več slojev, estetski šiv, funkcionalni izdelek.

Modul 4 – Torbica v celoti

Zahtevnejša konstrukcija, kombinacija tehnik, izbira razmika glede na obremenitve, nosilno okovje, samostojna izdelava celotnega izdelka.

P O G L A V J E

23

ZAKLJUČEK

UDELEŽENCI SO OSVOJILI

- vrste usnja
- uporabo osnovnega orodja
- lepljenje usnja
- označevanje linije šiva
- izbiro prebijača
- izbiro debeline sukanca
- tehniko sedlarskega šiva
- obdelavo robov
- uporabo okovja

Projekt je sofinanciralo Ministrstvo za gospodarstvo, delo in šport Republike Slovenije.

NASLOV PUBLIKACIJE Izdelava usnjene galanterije kot dostopne in trajnostne rokodelske prakse

AVTOR Martina Kvas

ORGANIZACIJA / IZVAJALEC PROGRAMA Martina Kvas

LETO IZDAJE junij 2026, izključno za namen Modularnih delavnic

UMETNOST ROČNEGA ŠIVA

Izdelava usnjene galanterije kot dostopne in trajnostne rokodelske prakse